Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Zo thuis mogelijk opgroeien: een analyse van gezinshuizen

Rode draden uit een analyse van IGJ-toezicht bij gezinshuizen en aanbevelingen voor verbeteringen.

Maart 2025

Beeld: © ANP / Martine Hoving

De belangrijkste uitkomsten

Gezinsgerichte zorg biedt de mogelijkheid hulp te bieden in een kleinschalige setting waar de jeugdigen een zo normaal mogelijk leven leiden. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) ziet goede mogelijkheden voor deze vorm van jeugdhulp vanwege de kleinschaligheid. Het is wel van belang dat de kwaliteit van gezinshuizen wordt geborgd. Er wonen namelijk kwetsbare jeugdigen in gezinshuizen. De inspectie ziet aan de hand van bezochte gezinshuizen, meldingen en signalen op verschillende thema's verbeterpunten voor gezinshuizen. Daarom doen we in deze publicatie aanbevelingen om de kwaliteit van de gezinsgerichte zorg te verbeteren.

De inspectie onderzocht rode draden in de ontvangen signalen en meldingen over gezinshuizen en bevindingen van bezoeken die zij bracht aan 33 gezinshuizen in 2023 en de eerste helft van 2024. Hieronder zetten we de opvallendste uitkomsten op een rijtje.

- De meldingen die bij de inspectie zijn binnengekomen over gezinshuizen gaan vaker over seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGOG) ten opzichte van andere type jeugdhulp.
- Bij een groot deel van de 33 bezochte gezinshuizen zijn de inspecteurs overwegend positief over de geleverde jeugdhulp. Gezinshuisouders hebben vaak een goed beeld van de jeugdigen en in gezinshuizen is een huiselijke en gezinsgerichte sfeer, waar hobby's, interesses en talenten van jeugdigen worden gestimuleerd.
- Bij twee derde van de bezochte gezinshuizen (21 van de 33) is verbetering nodig op het inschatten van en het handelen naar veiligheidsrisico's.
- In meer dan de helft van de toezichten bij gezinshuizen (18 van de 33) treft de inspectie vrijheidsbeperkende maatregelen aan zoals cameratoezicht en verplichte kamermomenten.
- In 9 van de 33 toezichten bij gezinshuizen voldoet het gezinshuis niet aan de norm verantwoorde werktoedeling. Dit komt doordat gezinshuisouders (nog) geen zorgopleiding hebben of omdat de rol van (een) SKJ-geregistreerde medewerker(s) te klein is.
- In 5 van de 33 bezochte gezinshuizen zijn zeven of meer jeugdigen woonachtig. In 8 van de 33 bezochte gezinshuizen zijn vier of vijf jeugdigen woonachtig. Afhankelijk van de omstandigheden en gezamenlijke zorgzwaarte kunnen gezinshuizen maximaal vier tot zes jeugdigen aan volgens het Kwaliteitscriteria Gezinshuizen.
- Het grootste deel van de bezochte gezinshuizen (27 van de 33) werkt samen met één of meerdere hoofdaanbieders. Dit geeft waarborgen voor kwaliteit en veiligheid.

Aanbevelingen

Op basis van bovenstaande uitkomsten doet de inspectie concrete aanbevelingen. Hieronder zetten we deze op een rij.

Wat verwacht de inspectie van gezinshuizen?

- Gebruik passende instrumenten om risico's omtrent de veiligheid en ontwikkeling van de jeugdigen in te schatten. Zie ook de Handreiking 'Veiligheid en risico's inschatten: wat helpt?' van het Nederlands Jeugdinstituut (NJi).
- Werk aan een gezonde seksuele ontwikkeling van jeugdigen en een veilige zorgrelatie. Maak bijvoorbeeld gebruik van het Vlaggensysteem. Een veilige zorgrelatie gaat over het voorkomen van en het omgaan met grensoverschrijdend gedrag en mishandeling door professionals en vrijwilligers tegen een cliënt.
- Vrijheidsbeperkende maatregelen mogen alleen ingezet worden als hier een wettelijke grondslag voor is. Gezinshuizen die open jeugdhulp bieden, mogen geen vrijheidsbeperkende maatregelen inzetten. Maak gebruik van de handreiking 'Omgaan met dilemma's rond vrijheidsbeperking in open jeugdhulp met verblijf' van het NJi. In de handreiking leest u hoe u kan omgaan met dilemma's uit de praktijk, zoals beperken van schermgebruik en cameratoezicht.
- Bewaak dat gezinshuisouders relevant geschoold zijn en zet extra deskundigheid in waar nodig (zie Kwaliteitscriteria Gezinshuizen).
- Houd bij de plaatsing van jeugdigen in een gezinshuis rekening met de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Afhankelijk van de omstandigheden en gezamenlijke zorgzwaarte kunnen gezinshuizen maximaal vier tot zes jeugdigen aan.
- Meld calamiteiten en geweldsincidenten bij de inspectie. Daar bent u wettelijk toe verplicht.

Wat verwacht de inspectie van hoofdaannemers?

> Zorg voor voldoende zicht op de veiligheid van jeugdigen in gezinshuizen en wees u bewust van de risico's van een kleinschalig 'gesloten' hulpsysteem waarin relatief weinig personen meekijken met de geleverde hulp.
> Vrijheidsbeperkende maatregelen mogen alleen ingezet worden als hier een wettelijke grondslag voor is. Maak gebruik van de handreiking 'Omgaan met dilemma's rond vrijheidsbeperking in open jeugdhulp met verblijf' van het NJi. In de handreiking leest u hoe u kan omgaan met dilemma's uit de praktijk, zoals beperken van schermgebruik en cameratoezicht.
> Bewaak dat gezinshuisouders relevant geschoold zijn en zet extra deskundigheid in waar nodig (zie Kwaliteitscriteria Gezinshuizen).
> Zorg dat gezinshuisouders zorgvuldig gescreend worden op vaardigheden en deskundigheid voordat het gezinshuis start (zie Kwaliteitscriteria Gezinshuizen). Dit geldt ook voor aspirant gezinshuisouders die al bekend zijn bij een aanbieder als pleegzorgouders.
> Houd bij de plaatsing van jeugdigen in een gezinshuis rekening met de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Afhankelijk van de omstandigheden en gezamenlijke zorgzwaarte kunnen gezinshuizen maximaal vier tot zes jeugdigen aan.

Wat verwacht de inspectie van plaatsende instanties?

> Zorg voor voldoende zicht op de veiligheid van jeugdigen in gezinshuizen en wees u bewust van de risico's van een kleinschalig 'gesloten' hulpsysteem waarin relatief weinig personen meekijken met de geleverde hulp.
> Houd bij de plaatsing van jeugdigen in een gezinshuis rekening met de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Afhankelijk van de omstandigheden en gezamenlijke zorgzwaarte kunnen gezinshuizen maximaal vier tot zes jeugdigen aan.
> Houd bij de plaatsing van jeugdigen in een gezinshuis rekening met de mate van betrokkenheid van een hoofdaannemer en/of franchiseorganisatie.

Wat verwacht de inspectie van gemeenten (inkooporganisaties)?

> Stel aanvullende eisen in contracten met jeugdhulpaanbieders, bijvoorbeeld om zicht te houden op de veiligheid bij vrijgevestigde gezinshuizen.
> Bewaak dat gezinshuizen, voorafgaand aan de start van de jeugdhulp, voldoen aan kwaliteitseisen uit de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Dit kan bijdragen aan het waarborgen van kwaliteit van jeugdhulpaanbieders vanaf de start van het bieden van jeugdhulp.

Aanleiding voor deze analyse

Bijna 7.000 jeugdigen hebben in 2023 gezinsgerichte hulp ontvangen in Nederland. Dat is 16% van het totaal aan jeugdhulp met verblijf[1]. Onder gezinsgerichte hulp valt hulp in gezinshuizen, logeerhuizen en zorgboerderijen met overnachting. Deze publicatie gaat over jeugdhulp die wordt geleverd in gezinshuizen.

De inspectie houdt toezicht op de kwaliteit van de geleverde jeugdhulp in gezinshuizen. Wij ontvangen signalen uit het veld dat in gezinshuizen jeugdigen verblijven met complexe hulpvragen. Wij vinden het belangrijk dat alle jeugdigen passende hulp ontvangen.

De inspectie houdt toezicht op een omvangrijk en kwetsbaar veld dat structureel onder druk staat. Onze inspecteurs signaleren al jaren dat passende (en dus veilige) zorg aan kwetsbare jeugdigen tekortschiet. De inspectie concludeerde in april 2024 dat de complexiteit van hulpvragen van jeugdigen buiten de gesloten jeugdhulp toeneemt[2]. Vanwege de af- en ombouw van de gesloten

[1] StatLine - Kerncijfers over jeugdzorg

[2] Zorgen over jongeren met een complexe hulpvraag buiten de gesloten jeugdhulp | Rapport | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (igj.nl)

jeugdhulp, komen jeugdigen met complexe problematiek in de open jeugdhulp (bijvoorbeeld gezinshuizen) terecht.

De inspectie keek naar beschikbare gegevens van toezichtsactiviteiten in 2023 en de eerste helft van 2024. Wij ontvingen in deze periode 139 meldingen en signalen over gezinshuizen. Alle meldingen en signalen zijn na binnenkomst beoordeeld. Meldingen en signalen waarbij verder onderzoek nodig was, zijn door de inspectie in behandeling genomen. Bijvoorbeeld door het beoordelen van de verbetermaatregelen die een gezinshuis en/of de hoofdaanbieder treft.

In sommige gevallen kon een signaal of melding ook aanleiding zijn voor een inspectiebezoek aan een gezinshuis voor nader onderzoek naar de kwaliteit van de hulp. Een aanleiding voor een inspectiebezoek was ook vaak omdat het nieuwe gezinshuizen betrof. De inspectie bezocht in totaal 33 gezinshuizen in deze periode. Waar nodig zette de inspectie vervolgtoezicht in voor de verbetering van de kwaliteit in het gezinshuis. De gegevens van de bezoeken, meldingen en signalen heeft de inspectie gebruikt voor deze analyse.

Achtergrondinformatie

Wat zijn gezinshuizen?

Een gezinshuis is een vorm van kleinschalige hulp voor jeugdigen die tijdelijk of langdurig extra zorg nodig hebben. In een gezinshuis wonen jeugdigen bij gezinshuisouders die hen 24 uur per dag, 7 dagen per week in hun gezin verzorgen. Ze bieden opvoeding, steun en zorg aan jeugdigen die door moeilijke ervaringen of problemen intensieve hulp nodig hebben.[3]

Wie zijn er altijd betrokken bij een gezinshuis?

- Jeugdigen: Kinderen en jongeren die hulp ontvangen.
- Ouders en eigen netwerk van de jeugdigen: Blijven betrokken en kunnen ondersteund worden in hun opvoeding.
- Gezinshuisouders: Verantwoordelijk voor dagelijkse zorg en opvoeding.
- Jeugdhulpprofessionals/gedragswetenschappers: Helpen met begeleiding en behandeling.
- Gemeente: Regelt de inkoop, financiering en plaatsing. Ze zijn ervoor verantwoordelijk te onderzoeken of jeugdhulpmiddelen rechtmatig worden besteed en of de gecontracteerde gezinshuizen de benodigde passende en kwalitatief goede hulp leveren.
- School en andere hulpverleners: Werken samen om het kind te ondersteunen op verschillende gebieden.

Wie zijn er soms betrokken bij een gezinshuis?

- Hoofdaannemer: Eindverantwoordelijk voor het coördineren van de zorg in een gezinshuis.
- Franchiseorganisatie: Ondersteunt het gezinshuis in het ondernemersschap en houdt toezicht op de kwaliteit van jeugdhulp volgens een franchiseformule.
- Gecertificeerde instellingen: Regelt de plaatsing en houdt toezicht op de ontwikkeling en veiligheid van de jeugdige. Is betrokken wanneer er zorgen zijn over de ontwikkeling of veiligheid van een jeugdige.

Welke kwaliteitseisen zijn er voor gezinshuizen?

Gezinshuizen moeten voldoen aan de Jeugdwet en/of de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg. Daarnaast zijn er specifieke kwaliteitseisen voor gezinshuizen, die staan in de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. In de kwaliteitscriteria zijn veldnormen voor en door gezinshuizen geformuleerd, aan de hand van vier bouwstenen: de bekwaamheid van de gezinshuisouder, het leefklimaat, de positie van jeugdigen en hun ouders en de organisatie van de zorg.

[3] Definitie gezinshuis | Nederlands Jeugdinstituut (nji.nl)

Wat valt op en wat moet beter?

De inspectie kijkt welke thema's zij ziet terugkomen bij de geleverde hulp in gezinshuizen.

Bij de meeste van de bezochte gezinshuizen is de inspectie voor het grootste deel positief over de geleverde zorg. Gezinsgerichte zorg biedt de mogelijkheid hulp te bieden in een kleinschalige setting waar de jeugdigen een zo normaal mogelijk leven leiden.

Bij alle bezochte gezinshuizen was de inspectie positief over het beeld wat gezinshuisouders hebben van de wensen, behoeften en mogelijkheden van jeugdigen, ouders en hun netwerk.

Door de kleinschalige setting hebben gezinshuisouders veel betrokkenheid bij jeugdigen. De inspectie sprak jeugdigen die aangaven dat zij zich gezien voelen in een gezinshuis. Gezinshuisouders hebben vaak een goed beeld van de jeugdigen en in gezinshuizen is een huiselijke en gezinsgerichte sfeer, waar hobby's, interesses en talenten van jeugdigen worden gestimuleerd.

Deze publicatie benoemt verder de opvallendste zaken die beter kunnen in gezinshuizen:

1. Veiligheid in het gezinshuis
2. Vrijheidsbeperkende maatregelen
3. Deskundigheid
4. Grootte van gezinshuizen
5. Betrokkenheid van hoofdaannemers

Verschillende partijen in het jeugdhulplandschap kunnen deze informatie en aanbevelingen benutten voor het verbeteren van de kwaliteit van de jeugdhulp. Denk hierbij aan gezinshuizen en hoofdaannemers zelf, maar ook franchisegevers en inkooppartijen. Hieronder staan de aanbevelingen per thema en per doelgroep.

1. Veiligheid in het gezinshuis

Aanbevelingen:

> Gezinshuizen: gebruik passende instrumenten om risico's rondom de veiligheid en ontwikkeling van de jeugdigen in te schatten. Zie ook de Handreiking 'Veiligheid en risico's inschatten: wat helpt?' van het Nederlands Jeugdinstituut (NJi).

> Gezinshuizen: Werk aan een gezonde seksuele ontwikkeling van jeugdigen en een veilige zorgrelatie. Maak bijvoorbeeld gebruik van het Vlaggensysteem. Een veilige zorgrelatie gaat over het voorkomen van en het omgaan met grensoverschrijdend gedrag en mishandeling door professionals en vrijwilligers tegen een cliënt.

> Hoofdaannemers en plaatsers: zorg voor voldoende zicht op de veiligheid van jeugdigen in gezinshuizen en wees u bewust van de risico's van een kleinschalig 'gesloten' hulpsysteem waarin relatief weinig personen meekijken met de geleverde hulp.

> Gemeenten (inkooporganisaties): stel aanvullende eisen in contracten met jeugdhulpaanbieders, bijvoorbeeld om zicht te houden op de veiligheid bij vrijgevestigde gezinshuizen. Dit kan bijdragen aan het waarborgen van kwaliteit van jeugdhulpaanbieders vanaf de start van het bieden van jeugdhulp.

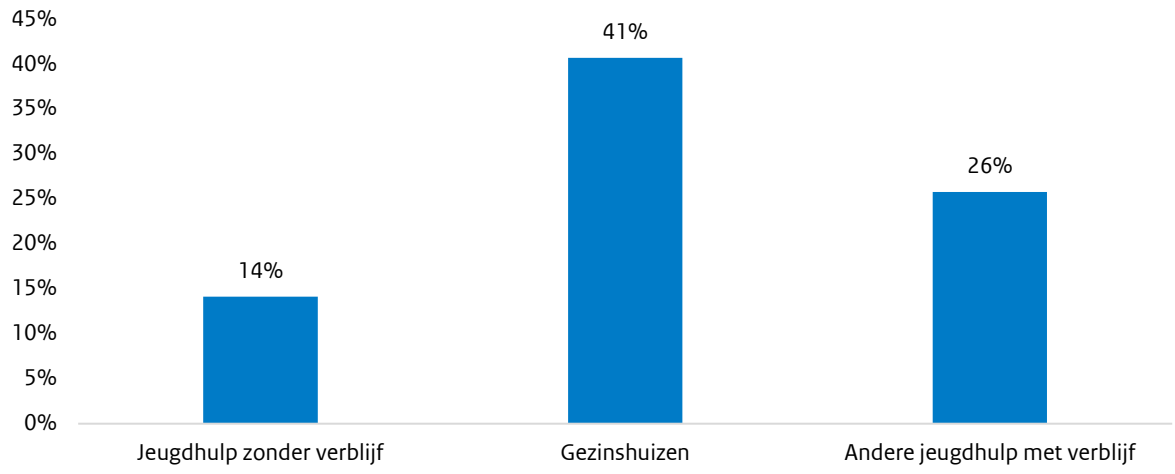
Meldingen gaan vaker over seksueel grensoverschrijdend gedrag

Jeugdhulpaanbieders inclusief gezinshuizen zijn verplicht om incidenten van geweld van hulpverleners naar jeugdigen te melden bij de inspectie. Dit geldt ook voor ernstige incidenten van geweld tussen jeugdigen. Hier valt onder andere seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGOG) onder.

De meldingen die bij de inspectie zijn binnengekomen over gezinshuizen gaan vaker over seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGOG) ten opzichte van de meldingen over andere type jeugdhulp. Hierbij is de (vermoedelijke) pleger in meer dan de helft van de gevallen een jeugdige en in ongeveer een kwart van de gevallen een hulpverlener. De inspectie ziet in de meldingen dat de duur en impact van de incidenten groot is op de jeugdigen. Zo ziet de inspectie voorbeelden waarbij er binnen een gezinshuis meerdere incidenten bij dezelfde of verschillende jeugdigen plaatsvinden. Bijvoorbeeld in een periode van een aantal maanden of jaren.

De inspectie beoordeelt alle meldingen van dit soort incidenten die binnenkomen en vraagt hulpaanbieders welke maatregelen ze hebben getroffen om ervoor te zorgen dat jeugdigen veilig zijn. Bij sommige meldingen onderzoekt de inspectie zelf het handelen van een individuele zorgverlener.

Percentage meldingen over SGOG in vergelijking met alle meldingen
Tussen 1 januari 2023 en 1 juli 2024

Achtergrondinformatie

Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de zorg en jeugdhulp: het mag niet, het mag nooit. Het is belangrijk dat gezinshuisouders en betrokken hulpverleners werken aan een veilige zorgrelatie. Een veilige zorgrelatie gaat over het voorkomen van en het omgaan met grensoverschrijdend gedrag en mishandeling door professionals en vrijwilligers tegen een cliënt. Om een veilige zorgrelatie te stimuleren, is een aantal dingen belangrijk:

- werk aan bewustwording en zorg voor een open cultuur waar gevoelens bespreekbaar worden gemaakt.
- zorg voor preventieve maatregelen in de organisatie, zoals scholing en duidelijke richtlijnen. De Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming en de Leidraad Veilige zorgrelatie helpen om hiervoor beleid te maken voor zorgaanbieders.
- zet interventies in om passend te handelen bij grensoverschrijdend gedrag. Maak bijvoorbeeld gebruik van het Vlaggensysteem. Deze methodiek stimuleert gezond seksueel gedrag en draagt bij aan het voorkomen en terugdringen van seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jeugdigen.

Er is continu aandacht nodig voor seksueel grensoverschrijdend gedrag in de zorg en jeugdhulp. Op deze webpagina 'Seksueel grensoverschrijdend gedrag' van de IGJ vindt u informatie over het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en het toezicht door de inspectie hierop. De inspectie publiceert regelmatig nieuwe inzichten en aanbevelingen op haar website.

Het inschatten van en handelen bij onveiligheid

Bij twee derde van de bezochte gezinshuizen (21 van de 33) is verbetering nodig op het inschatten van en het handelen naar veiligheidsrisico's.

De inspectie constateert in het merendeel van haar bezoeken dat gezinshuisouders wel zicht hebben op de aanwezige risico's, maar deze niet goed vastleggen en niet altijd multidisciplinair (bijvoorbeeld met een gedragswetenschapper) wegen. Daarnaast ziet de inspectie dat risico's op sommige onderwerpen, zoals mogelijke agressie, wel goed in beeld zijn bij gezinshuisouders, maar dat niet altijd aandacht is voor alle domeinen in het leven van een jeugdige. Zo weten gezinshuisouders niet altijd of een jeugdige zich bijvoorbeeld passend ontwikkelt op het gebied van seksualiteit. Hierdoor is de hulp niet altijd voldoende gericht op gezond seksueel gedrag en aanwezige risico's en problematiek. Jeugdigen binnen de residentiële jeugdhulp zijn extra kwetsbaar voor seksuele risico's en problematisch seksueel gedrag, bijvoorbeeld omdat zij eerdere ervaringen hebben met seksueel grensoverschrijdend gedrag.[4]

Zicht op veiligheid in gezinshuizen

Het streven bij gezinsgerichte zorg is om jeugdhulp te verlenen vanuit een zo normaal mogelijk gezinssysteem. Het is belangrijk ons te realiseren dat deze kleinschaligheid een keerzijde kan hebben, omdat er een gesloten en soms onveilige setting kan ontstaan. In gezinshuizen verblijven jeugdigen met soms complexe problematiek. Dit kan een 'zo normaal mogelijk gezinssysteem' onder druk zetten. Door gebrek aan reflectie van externen blijft ondeskundig handelen of handelen van gezinshuisouders dat niet aansluit bij deze problematiek mogelijk onopgemerkt. Het is van belang dat externe partijen meekijken in het gezinshuis. Bij gezinshuizen die werken vanuit onderaannemerschap heeft de hoofdaannemer een belangrijke rol in het in zicht krijgen en houden van de veiligheid binnen een gezinshuis. Het is van groot belang dat andere professionals dan alleen de gezinshuisouders betrokken zijn bij de hulp voor de jeugdigen, zoals een gedragswetenschapper. Daarnaast is de toegang van een onafhankelijk vertrouwenspersoon in gezinshuizen noodzakelijk. Ook inkooporganisaties van gemeenten moeten hierop kritisch zijn, zeker wanneer vrijgevestigde gezinshuizen gecontracteerd worden. Bij vrijgevestigde gezinshuizen is er niet automatisch een andere jeugdhulpaanbieder betrokken bij de geleverde hulp. Inkooporganisaties kunnen aanvullende eisen stellen in contracten met jeugdhulpaanbieders, waaronder specifiek ook voor gezinshuizen. Dit kan bijdragen aan het waarborgen van kwaliteit van jeugdhulpaanbieders vanaf de start van het bieden van jeugdhulp.

2. Vrijheidsbeperkende maatregelen

Aanbeveling:

> Gezinshuizen en hoofdaannemers: vrijheidsbeperkende maatregelen mogen alleen ingezet worden als hier een wettelijke grondslag voor is. Gezinshuizen die open jeugdhulp bieden, mogen geen vrijheidsbeperkende maatregelen inzetten. Maak gebruik van de handreiking 'Omgaan met dilemma's rond vrijheidsbeperking in open jeugdhulp met verblijf' van het NJi. In de handreiking leest u hoe u kan omgaan met dilemma's uit de praktijk, zoals beperken van schermgebruik en cameratoezicht.

In meer dan de helft van de toezichten bij gezinshuizen (18 van de 33) treft de inspectie vrijheidsbeperkende maatregelen aan.

[4] Richtlijn 'Seksuele ontwikkeling', Nederlands Jeugdinstituut (richtlijnenjeugdhulp.nl)

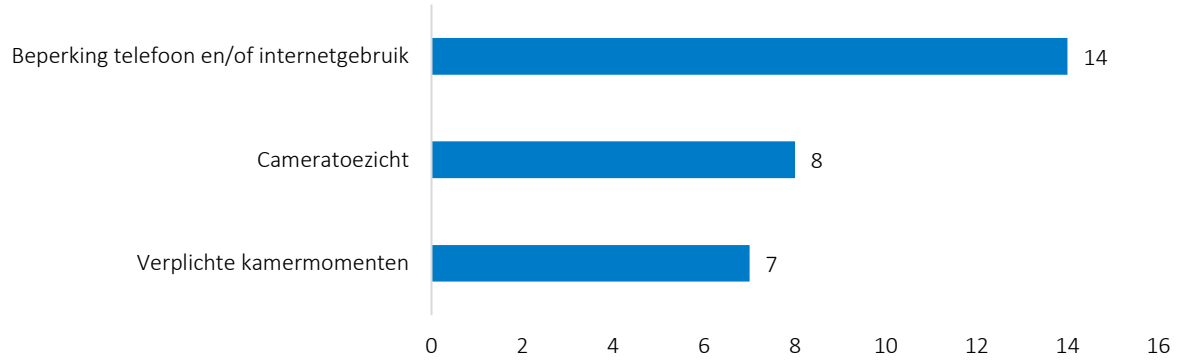
Achtergrondinformatie

Wat zijn vrijheidsbeperkende maatregelen? Vrijheidsbeperkende maatregelen zijn ingrepen die de vrijheid van jeugdigen beperken. Voorbeelden zijn:

- Het beperken van bewegingsvrijheid, zoals vastpakken en het afsluiten van deuren.
- Het beperken van contacten en communicatie, zoals het niet mogen bellen of berichten ontvangen en sturen met een telefoon.
- Toezicht houden, bijvoorbeeld door deurverklikkers en camera's.
- Controles uitvoeren, bijvoorbeeld door iemands kamer of urine te controleren.

De voornaamste vrijheidsbeperkende maatregelen die bezochte gezinshuizen toepasten zijn beperking in het telefoon en/of internetgebruik, cameratoezicht en verplichte kamermomenten. In deze gevallen vond de inspectie de maatregel niet passen bij de leeftijd, het ontwikkelingsniveau en de problematiek van de jeugdige.

Meest voorkomende vrijheidsbeperkende maatregelen toegepast in gezinshuizen (n=33)

Voor het inzetten van vrijheidsbeperkende maatregelen buiten de gesloten jeugdhulp is op basis van de Jeugdwet geen wettelijke grondslag. Onderzoeken en ervaringen van jeugdigen laten zien dat het inzetten van vrijheidsbeperkende maatregelen, zoals vastpakken en afzonderen, schadelijk kunnen zijn voor jeugdigen. Daarom is het zaak het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen in gezinshuizen te voorkomen. Het NJi heeft een handreiking gepubliceerd over het inzetten van (individuele) pedagogische maatregelen in een open setting en hoe hulpverleners met dilemma's op dit gebied kunnen omgaan.

De Kwaliteitscriteria Gezinshuizen zijn opgesteld in 2019. Het is aanbevelingswaardig om de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen te actualiseren, zodat de criteria aansluiten bij de huidige praktijk en wettelijke kaders.

3. Deskundigheid

Aanbevelingen:

- Hoofdaannemers en gezinshuizen: bewaak dat gezinshuisouders relevant geschoold zijn en zet extra deskundigheid in waar nodig (zie Kwaliteitscriteria Gezinshuizen).
- Hoofdaannemers: zorg dat gezinshuisouders zorgvuldig gescreend worden op vaardigheden en deskundigheid voordat het gezinshuis start (zie Kwaliteitscriteria Gezinshuizen). Dit geldt ook voor aspirant gezinshuisouders die al bekend zijn bij een aanbieder als pleegzorgouders.

In 9 van de 33 toezichten bij gezinshuizen voldoet het gezinshuis niet aan de norm verantwoorde werktoedeling. Dit komt doordat gezinshuisouders (nog) geen zorgopleiding hebben of omdat de rol van (een) BIG- of SKJ-geregistreerde medewerker(s) te klein is.

De inspectie ziet in de helft van de 33 bezochte gezinshuizen dat verbetering mogelijk of zelfs noodzakelijk is op het vlak van deskundigheid. Het komt regelmatig voor dat de gezinshuisouders geen passende opleiding hebben gevolgd of nog bezig zijn met het behalen van een passende opleiding. Meestal volgen gezinshuisouders wel cursussen, bijvoorbeeld op het gebied van methodieken. Het volgen van cursussen alleen is niet voldoende. In de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen en het Kwaliteitskader Jeugd staat namelijk dat de kerntaak van een gezinshuisouder hbo-werk- en denkniveau vraagt. Een gezinshuisouder moet in het dagelijks leven verantwoorde afwegingen maken die passen bij de mogelijkheden en problematiek van de jeugdigen.

Gezinshuizen moeten net als andere jeugdhulpaanbieders voldoen aan de norm van verantwoorde werktoedeling. Deze norm stelt dat aanbieders van jeugdhulp en jeugdbescherming er zorg voor dragen dat de taken worden uitgevoerd door of onder verantwoordelijkheid van een geregistreerde professional. Het gaat hier om een registratie in het BIG-register of het Kwaliteitsregister Jeugd (SKJ).

In sommige gevallen is het ook mogelijk om een niet-geregistreerde gezinshuisouder en een geregistreerd professional samen in te zetten. De inspectie zag in haar toezicht dat in een aantal gevallen een gezinshuis niet aan de norm van verantwoorde werktoedeling voldeed. Dit kwam doordat er onvoldoende geregistreerde professionals betrokken waren bij de zorg of de rol van een geregistreerde medewerker(s) te klein was. Met name bij gezinshuizen die uitbreiden in het aantal jeugdigen heeft de inspectie zorgen over de inzet van ongekwalificeerde medewerkers.

De inspectie ziet ook dat de impact van incidenten groot kan zijn op de gezinshuisouders, jeugdigen en andere betrokkenen. Gezinshuisouders combineren immers hun gezinsleven met hun professionele leven. Het is belangrijk dat gezinshuisouders en hoofdaannemers deskundig zijn op het voorkomen van, handelen bij en leren van incidenten.

4. Grootte van gezinshuizen

Aanbeveling:

> Hoofdaannemers, (vrijgevestigde) gezinshuizen en plaatsers: zorg dat u bij de plaatsing van jeugdigen in een gezinshuis voldoet aan de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen. Afhankelijk van de omstandigheden en gezamenlijke zorgzwaarte kunnen gezinshuizen maximaal vier tot zes jeugdigen aan.

In 5 van de 33 bezochte gezinshuizen zijn zeven of meer jeugdigen woonachtig. In 8 van de 33 bezochte gezinshuizen zijn vier of vijf jeugdigen woonachtig.

De inspectie ziet dat de kwaliteit van de geleverde zorg lager is bij gezinshuizen met zeven of meer jeugdigen dan bij kleinere gezinshuizen. Een gezinshuis waar (te) veel jeugdigen wonen met complexe problematiek, is een risico voor de kwaliteit van de zorg. Bijvoorbeeld omdat er vrijheidsbeperkende maatregelen worden toegepast.

De inspectie ziet dat gezinshuizen met zeven of meer jeugdigen over de breedte gezien lagere kwaliteit jeugdhulp bieden dan gezinshuizen met zes of minder jeugdigen. De inspectie baseert dit op een klein aantal bezochte gezinshuizen. De inspectie ziet dat er verschillende overwegingen zijn voor het opvangen van extra jeugdigen, variërend van broertjes en zusjes bij elkaar brengen tot financiële overwegingen.

5. Hoofdaannemers hebben belangrijke rol bij bewaken van de kwaliteit

Aanbevelingen:

- Plaatsers: Houd bij de plaatsing van jeugdigen in een gezinshuis rekening met de mate waarin een hoofdaannemer en/of franchiseorganisatie betrokken is.
- Gemeenten (inkooporganisaties): bewaak dat gezinshuizen, voorafgaand aan de start van de jeugdhulp, voldoen aan kwaliteitseisen uit de Kwaliteitscriteria Gezinshuizen.
- (Vrijgevestigde) gezinshuizen: meld calamiteiten en geweldsincidenten bij de inspectie. Daar bent u wettelijk toe verplicht.

Het grootste deel van de bezochte gezinshuizen (27 van de 33) werkt samen met één of meerdere hoofdaanbieders. Dit geeft waarborgen voor kwaliteit en veiligheid.

Er leveren honderden gezinshuizen jeugdhulp in Nederland. Er bestaat geen compleet overzicht van het totaal aantal gezinshuizen dat jeugdhulp levert en er is geen landelijke controle op het voldoen aan kwaliteitseisen voorafgaand aan de start van een gezinshuis. In sommige gevallen zorgen hoofdaannemers voor een screening van aspirant gezinshuisouders voordat ze daadwerkelijk een gezinshuis starten, maar mensen in Nederland kunnen ook zonder betrokkenheid van een hoofdaannemer een gezinshuis starten.

De inspectie ziet dat de algemene kwaliteit van de geleverde zorg hoger is bij gezinshuizen waar een hoofdaannemer (actief) betrokken is dan bij vrijgevestigde gezinshuizen. Uit de onderzochte meldingen en rapporten over gezinshuizen blijkt wel dat de mate van betrokkenheid van hoofdaannemers verschilt. Zo verschilt het in hoeverre scholing voor gezinshuisouders wordt gefaciliteerd en gemonitord door hoofdaannemers. Daarnaast ziet de inspectie verschil in de mate waarin hoofdaannemers gezinshuisouders inhoudelijk en bedrijfsmatig ondersteunen. Bijvoorbeeld met het faciliteren van intervisie en een elektronisch cliënten systeem.

De inspectie ontvangt verder relatief meer verplichte meldingen van gezinshuizen met hoofdaannemer dan van vrijgevestigde gezinshuizen. De inspectie vermoedt dat vrijgevestigde gezinshuizen incidenten minder melden. Mogelijk zijn vrijgevestigde gezinshuizen niet altijd goed op de hoogte van de wettelijke verplichting om calamiteiten en geweld te melden bij de inspectie.

De inspectie heeft bij enkele gemeenten hun inkoopbeleid voor gezinshuizen ingezien. In het merendeel van de gevallen eisen gemeenten dat een gezinshuis aan de Kwaliteitscriteria van gezinshuizen voldoet en/of beschikt over een kwaliteitskeurmerk voor gezinshuizen. Toch ziet de inspectie dat gezinshuizen in de praktijk niet altijd aan de kwaliteitscriteria voor gezinshuizen voldoen.

Hoe verder?

De inspectie verwacht dat de gezinshuizen, hoofdaannemers en andere betrokken partijen aan de slag gaan met de aanbevelingen. De inspectie organiseert in 2025 een webinar voor gezinshuisouders en andere betrokken professionals waarin zij de aanbevelingen bespreekt. Gezinshuizen en hoofdaannemers ontvangen hiervoor een uitnodiging. Daarnaast blijft de inspectie op basis van aanwezige risico’s toezicht houden op gezinshuizen door inspectiebezoeken en het waar nodig onderzoeken van meldingen en signalen.

Het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de zorg en jeugdhulp is een verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen. In dit kader wordt op 5 juni 2025 een zorgbreed congres georganiseerd over de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag blijft ook in 2025 onder de aandacht van de inspectie. Zo blijven onze inspecteurs checken of jeugdhulpaanbieders voldoende maatregelen nemen om een veilige zorgrelatie te waarborgen. Daarnaast vraagt de inspectie aandacht voor een veilige

zorgrelatie door dit onderwerp te bespreken met zorgaanbieders en branche- en beroepsverenigingen.

Over ons onderzoek

- 33 toezichtsbezoeken
  - Gezinshuizen met hoofdaannemer: 27
  - Vrijgevestigde gezinshuizen: 6
- Tijdens de toezichtsbezoeken gesproken met:
  - Jeugdigen: 49
  - Gezinshuisouders: 57
  - Ouders: 12
  - Pedagogisch medewerkers: 26
  - Gedragswetenschappers: 27
  - Plaatsers: 24
- 139 signalen en meldingen
- Periode: 2023 & eerste helft 2024

De inspectie ontvangt van jeugdhulpaanbieders meldingen van calamiteiten en geweld. Dit zijn situaties die jeugdhulpaanbieders verplicht bij de inspectie moeten melden. Daarnaast ontvangen we signalen en ’andere meldingen’. Dit zijn alle niet-verplichte meldingen die bij de inspectie binnenkomen over jeugdhulp, waaronder over gezinshuizen. Zo’n melding kan van een jeugdhulpverlener of professional afkomen, maar ook van ouders/verzorgers, gemeenten of andere betrokkenen.

In totaal ontving de inspectie in deze periode 139 van dit soort signalen en meldingen van en over gezinshuizen. Deze meldingen en signalen gaan over mogelijke tekortkomingen in de zorg in gezinshuizen. De inspectie beoordeelt meldingen en signalen om te kijken of verder onderzoek nodig is. Daarnaast gebruiken we meldingen en signalen voor het maken van keuzes in het toezicht.